

חברי המערכת: הרב אריאל סגרון והרב אליהו סעדון

גליון מס' 65 | נמסרי"ב אב תש"פ

השיעור השבועי של מו"ר הגאון הגדול רבי דוד יוסף שליט"א מתקיים בימי ראשון בבהמ"ד יחווה דעת רח' אגסי 1 י-ם בשעה 20:15

פרשת עקב

איסור אכילה קודם הבדלה במוצאי שבת

נושאי השיעור: איסור אכילה קודם קיום המצוות | איסור אכילה או טעימה | נמשכה סעודה שלישית לאחר צאת הכוכבים | ברכה על המים שבתוך הסעודה | קינוח בסעודה שלישית | איסור לשתות מים במוצאי שבת | אכילה ושתייה לאחר תפילת ערבית קודם הבדלה | שתיה קודם קידוש והבדלה | עד מתי מותר להתחיל לאכול קודם הבדלה

זמן המצוה, אך בקידוש והבדלה האיסור הוא רק בהגיע זמן המצוה, וביאור ההבדל ביניהם הוא שבכלל המצוות האיסור הוא מחמת המצוה, שלא ישכח וכיו"ב. אך באיסור טעימה קודם קידוש והבדלה הוא מחמת כבוד השבת, וממילא האיסור מתחיל רק בזמן המצוה ממש. והראיה שאין האיסור בקידוש הוא מחמת המצוה, שהרי מצות קידוש זמנה הוא ארוך, ואם לא קידש בלילה יכול לקדש ביום, ולא מציוונו איסור אכילה למצוה שזמנה ארוך כל כך. וכך ביאר רשב"ם בפסחים שם (ד"ה לא). ומטעם זה החמירו רבנן גם בטעימה כיון שאינו כבוד השבת שטועם קודם הקידוש.

ג. עד מתי יכול לאכול במוצאי שבת

הנה אם היה אוכל ביום שישי ונכנסה שבת אומרת הגמרא 'פורס מפה ומקדש', שמפסיק מאכילתו לצורך הקידוש על היין. אולם בהבדלה אם היה אוכל סעודה שלישית, ושקעה השמש, ויצאה שבת, רב ושמואל נחלקו בגמרא האם צריך להפסיק או לא. דעת שמואל (פסחים ק.) 'כשם שמפסיקין לקידוש כך מפסיקין להבדלה'. ולפיכך דעת שמואל שגם אם היה אוכל סעודה שלישית והגיע זמן צאת השבת חייב להפסיק. לעומתו שיטת רב (שם קה.) היא שמפסיקין לקידוש ואין מפסיקין להבדלה. שבהבדלה מותר להמשיך לאכול ולשתות, ואינה כקידוש שצריך להפסיק כשמגיע זמנו.

ואמנם יש ראשונים שסוברים להלכה כדעת שמואל, אך דעת רובא דרבנותינו הראשונים שיש לנהוג כשיטת רב, שבהבדלה אין מפסיקין מאכילתו. והוא כלל ידוע 'הלכה כשמואל בדיני וכתב באיסורי' שבכל ענייני דיני ממונות הלכה כשמואל, אך בדיני איסור והיתר הלכה כרב. ויש הוכחות לכלל הזה שכן דעת הרי"ף, הרמב"ם, הרא"ש, וכל גדולי הראשונים.

ד. עד כמה יכול להאריך על שלחנו במוצאי שבת

והנה אמנם הלכה כרב שאין מפסיקין להבדלה, אולם מצאנו דעות חלוקות בראשונים אם יכול להמשיך ללא הגבלה, או שמא יש זמן מסוים בו גם רב מודה שצריך להפסיק. והנה כתב הסמ"ג (עשה כט) והוכיח דבריו מדברי

לעילוי נשמת הנערה יונית צביה ע"ה בת משה יבלחט"א נלב"ע ביום ט"ז מנחם אב תשס"א ת.נ.צ.ב.ה.א.

א. איסור טעימה קודם קידוש והבדלה

איתא בגמרא במסכת פסחים (קה.) שחכמים אסרו לאכול קודם קידוש והבדלה. ובקידוש היינו שאם היה אוכל בערב שבת ושקעה עליו השמש, עליו להפסיק מלאכול ולקדש על היין. ובהבדלה, היינו שאם היה רוצה לאכול בשבת ושקעה עליו השמש, אסור לו להתחיל לאכול כל זמן שלא הבדיל. ויש הבדל גדול בין קידוש להבדלה, שבקידוש צריך להפסיק ולא להמשיך לאכול, מה שאין כן בהבדלה שבה רק להתחיל אסור כל זמן שלא הבדיל, אך להמשיך את אכילתו רשאי אף ללא שהבדיל.

לשון הגמרא שם הוא 'כל הטועם כלום קודם הבדלה מיתתו באסכרא'. 'אסכרא' היא מחלה הפוגעת בנשימה. ועל כל פנים, משמע מלשון הגמרא שהאיסור הוא אף בטעימה סתם. ודין זה הוא שונה מכלל המצוות, שאסור להתחיל לאכול חצי שעה קודם תחילת זמן המצוה, וזו משנה מפורשת במסכת שבת (ט); וכמו שפסק מרן השלחן ערוך (סימן רלב ס"ב) שכבר מחצות היום אסור לאכול מחמת שהוא חצי שעה קודם זמן תפילת מנחה גדולה, וכיו"ב הוא לגבי זמן תפילת ערבית ומקרא מגילה והדלקת נרות חנוכה ובדיקת חמץ וכל כיו"ב. וההבדל בין הדינים הוא שהאיסור בכלל המצוות הוא איסור אכילה בלבד, אך בטעימה כלשהוא אין חשש, וכך פסק מרן השלחן ערוך (שם). ואילו בנידון דידן של אכילה קודם קידוש והבדלה, האיסור הוא אף בטעימה סתם. ו'טעימה' היינו עד כביצה פת או עוגה ועד בכלל, אך מעט יותר מכביצה הרי שזו 'אכילה'. ולגבי כל מיני אכילה שאינם ממיני דגן כגון בשר דגים ופירות וכיו"ב ובכללם אורז אף יותר מכביצה עדיין נחשב כטעימה.

ב. משום כבוד השבת

מאידך גיסא, איסור טעימה קודם קידוש והבדלה הוא קל יותר מאיסור האכילה קודם כלל המצוות משום שבהם האיסור מתחיל כבר חצי שעה קודם

הרי"ף (פסחים דף כ"א ע"ב מדפי הרי"ף), שמותר להמשיך לאכול ולשתות עד צאת הכוכבים - עד חשיכה, ולאחריו יש להפסיק. וכן היא דעת בעל העיטור (ח"ב הלכות מצה ומרור דף קלב ע"א), וכן סובר מהרי" קולון (שורש צו ענף ב), והובאו דבריהם בבית יוסף (סימן רצט).

לעומת זאת הרא"ש (פרק ערבי פסחים סימן יב) מביא את דברי בעל העיטור, ותמה עליו, שהרי הגמרא רוצה לחדש שלא מפסיקין מהאכילה, ולכאורה על איזה זמן הגמרא מדברת, שהרי קודם בין השמשות ודאי שמותר כיון שעדיין לא הגיע זמן החיוב, ולאחר צאת הכוכבים הרי הוא כבר צריך להפסיק לדברי בעל העיטור, ולפי זה מה שהגמרא אומרת 'אין מפסיקין' עיקרו הוא רק על זמן בין השמשות, וזה רחוק מן הדעת שעל זמן כל כך קצר הגמרא באה לחדש את דבריה.

יש לדקדק לכאורה, מפני מה הרא"ש תמה רק על בעל העיטור, הרי לדברי הסמ"ג זוהי שיטת הרי"ף, ומפני מה אינו מקשה כן על הרי"ף בעצמו. ואכן יש מהאחרונים שמדייקים מזה שהרא"ש לא הקשה על הרי"ף, שהוא משום שהוא לא הבין בדברי הרי"ף כדברי הסמ"ג, שיש להפסיק בצאת הכוכבים.

ה. שיטת הרמב"ם

וזה לשון הרמב"ם (פרק כט מהלכות שבת הלכה ה): 'משיצא היום אסור לו להתחיל לאכול ולשתות וכו' עד שיבדיל'. והנה בדבריו הוא כותב 'משיצא היום' והכוונה לכאורה צאת הכוכבים, ובזה באמת יש מחלוקת בדבריו בדין מתי אפשר להתחיל לאכול. אך בזאת אין מחלוקת, שמשלשון הרמב"ם משמע שאם התחיל אינו מפסיק בצאת השבת. ואם כן, כך היא דעת הרמב"ם, שאינו מפסיק בצאת השבת קודם הבדלה, וכן משמע דעת הרא"ש וכאמור.

ו. דעת מרן השלחן ערוך

למעשה, מרן השלחן ערוך (סימן רצט ס"א) מביא את שתי הדעות, וז"ל: 'אסור לאכול שום דבר, או אפילו לשתות יין או שאר משקין חוץ ממים מש' תחשך עד שיבדיל. אבל אם היה יושב ואוכל מבעוד יום וחשכה לו אינו צריך להפסיק וכו', ויש אומרים דהני מילי בספק חשיכה, אבל בודאי חשיכה אפילו היה יושב ואוכל פורס מפה ומבדיל וגומר סעודתו. ע"כ. והנה, מרן מביא את שתי השיטות ב'סתם' ו'יש אומרים', וכלל הוא בדין בדברי מרן, שכאשר אומר דעה אחת ב'סתם' ודעה השניה ב'יש אומרים', שדעתו שיש לעשות כסתם. וכך היא דעת רובא דרבוותא הפוסקים האחרונים. ולפיכך דעת מרן השלחן ערוך שיש להקל ולהמשיך לאכול גם בלילה כל זמן שנמשכה סעודתו.

ולהאמור יש לומר, שאם התחיל סעודה שלישית דקות מועטות קודם הש' קיעה, שיכול להמשיך את סעודתו אף אחרי צאת הכוכבים. וכותב הפרישה (סימן רצט אות ז) וכן כותב הפרי מגדים (אשל אברהם סק"ב), שאף באופן שלא הספיק לאכול כזית לפני השקיעה, כיון שהתחיל בהיתר יכול להמשיך את סעודתו גם בלילה.

וכיום יש שבסעודה שלישית מאריכים על שלחנם, וזהו זמן גדול מאוד, וכמ"ש בזוהר הקדוש (באדרא רבא) שהוא עת רצון בשמים, 'רעוא דרעוין', והוא זמן גדול לבקש בקשות ולהתעורר בתפילה, ויש שבזמן הזה אומרים תהילים, וכן הוא מנהג האדמו"רים והישיבות הקדושות לשיר ולזמר לכבוד ה' יתברך עד מאוחר שיכולים להאריך ללא כל חשש [אכן מי שחפץ ללמוד עדיף שישב וילמד, חבל על הזמן שלו, שילך ללמוד], ויכולים לאכול גם בזמן זה כל זמן שלא בירך ברכת המזון.

ז. שתיית מים בתוך הסעודה

הגמרא שם אומרת 'הני מילי לאכול אבל לשתות מפסיק'. דהיינו שאם היה

שותה עליו להפסיק כדי להבדיל. ובנדון זה יש להקדים 'ש'לשות' היינו לשתות בלבד, אך אם אוכל סעודה מבעוד יום ודאי שמותר לו לשתות גם בלילה תוך כדי סעודה. וכגון מי שהתחיל לאכול סעודתו מבעוד יום ולא שתה, וכמ"ש ברמב"ם (פרק ד מהלכות דעות הלכה ב) שאין לשתות באמצע האכילה משום בריאות, והשתיה היא רק בסיום הסעודה, ולאחר שיצאה השבת כאשר הוא עדיין על שלחנו רוצה לשתות, שכיון שמדין הסעודה ודאי שיכול לשתות, ולפיכך יכול לשתות קודם הבדלה.

ויש להכריח עוד שהשתיה הינה חלק מן הסעודה, שהרי שיטת ספר יראים (סימן רנג ובדפוס ישן סימן כד והובא בבית יוסף סימן קצז) שמי שאכל ולא שתה אפילו אם שבע אינו חייב בברכת המזון מן התורה [אולם רוב הראשונים לא סבירא להו הכי]. אך רואים שהשתיה היא חלק מהסעודה, ועד כמה שיכול להמשיך ולאכול יכול גם לשתות אף שלא שתה קודם השקיעה.

ואמנם חלקו רבותינו הראשונים אם כששותה בתוך הסעודה צריך לברך שהכל. שמחד גיסא, אכילה היא לחוד, וכשמברך על הלחם פוטר בברכתו את כל המאכלים, אך לא את השתיה וצריך לברך שהכל. ומאידך גיסא, כיון שהשתיה באה לשרות את המאכל, דהיינו שהאכילה בלא שתיה אינה טובה, לכן השתיה היא חלק מהסעודה ואין לברך. ומרן השלחן ערוך (סימן קעד סעיף ז) פוסק שספק ברכות להקל, ולכן אין מברכים על השתיה בתוך הסעודה, אך כיון שחושש לדעה שמברכים, לכך כותב שלכתחילה יישב במקום שבו בא לאכול, ויקח דבר מה שברכתו שהכל ויברך עליו, ויכוון בברכתו לפטור את השתיה שישתה בתוך הסעודה. וצריך לשים לב, שלא לאכול יותר מכזית שאז נכנס לספק ברכה אחרונה. וכמו כן יכול לשתות שאר משקים, אך מים יכול לשתות רק אם הוא צמא, כיון שאם אינו צמא אינו מברך, וממילא אינו יכול לפטור את השתיה שבתוך הסעודה.

ולפי האמור גם במוצאי שבת, אם סיים את סעודתו מותר לו לשתות כל זמן שלא בירך ברכת המזון.

ח. קינוח סעודה בסעודה שלישית

ומצוי הדבר כאשר התחיל לאכול סעודה שלישית מבעוד יום וסיים את הסעודה אך לא בירך, ואז לאחר זמן הגישו לפניו קינוח סעודה, שלכאורה הקינוח אינו שייך לסעודה, שהרי צריך לברך עליו, וכגון אם הגישו לפניו גלידה שחייב בברכה בתוך הסעודה, שהרי היא באה לתענוג ואינה משקה שבא לשרות את המאכל, וכמו כן אם החליפו את המפה והגישו פירות וכיו"ב עליו לברך גם ברכה אחרונה. ומצוי הדבר בבתים מסוימים כיום שלאחר הסעודה הולכים לחדר אחר ושם הם ממשיכים לאכול את הקינוח והפירות וכו', וכן בחתונות יש ובסיום הסעודה ממשיכים את הקינוח סעודה באולם נפרד, וקינוח כזה יש לברך גם לפניו וגם לאחריו, למרות שעדיין לא בירכו ברכת המזון. וזהו האמור בגמרא (ברכות מא): 'דברים הבאים בתוך הסעודה שלא מחמת הסעודה טעונים ברכה בין לפניהם ובין לאחריהם', ואם הוא באותו שלחן מברכים רק ברכה ראשונה, אך אם הוא בשלחן אחר מברכים גם ברכה אחרונה. ולפי זה יש סברא לכאורה לומר שלא יאכל קודם הבדלה.

אלא על כך יש לומר, שכיון שהוא בתוך הסעודה ועדיין לא בירך ברכת המזון, הקינוח ייחשב לחלק מהסעודה, ויכול לאכול למרות שהגיע זמן הבדלה, ואין זה נחשב כאוכל או שותה לפני הבדלה.

ט. שתיית מים במוצאי שבת

ובדברי הגמרא שאומרת שהאיסור הוא גם לשתות קודם הבדלה, ומסיקה הגמרא שהאיסור הוא רק בחמרא או בשיכרא, אבל במים לית לן בה. דהיינו שמים מותר לשתות קודם הבדלה. והרי הגמרא לקחה שתי דוגמאות קיצוניות. מצד אחד יין שהוא משקה החשוב ביותר וכן שיכר, ומאידך מים שהם המשקים הפחות חשובים. ולגבי כל הדברים שהם באמצע כגון חלב

וכיו"ב יש בהם מחלוקת, ולהלן יבואר בעז"ה.

והנה לגבי מים שהגמרא אומרת שאין איסור לשתות קודם הבדלה, שיטת רבינו תם (הובאה בתוספות פסחים קה. ד"ה והני) כפי שהביא ממה שכתוב במדרש (תהלים פ"א סימן ו) שהמתים חוזרים לגהינם במוצאי שבת, בשבת יש להם חופש [חוץ מאלו שבעולם הזה נלחמו בשבת בטח אין להם חופש גם בשבת...] ולפיכך כיון שחוזרים במוצאי שבת כתוב במדרש שמי ששותה מים מהנהרות הוא גוזל את המתים. ורבינו תם החמיר בזה מאוד שאסור לשתות מים במוצאי שבת, ואין זה קשור לאם התחיל את הסעודה מבעוד יום או לא, אלא זהו דין פרטי במים של מוצאי שבת.

ועל דברי רבינו תם השיבו כמה ראשונים לבאר את דברי המדרש, שהכוונה היא במים של הנהרות, אך אם לקח מים מלפני השבת וכיו"ב שכעת אינם בנהר אין בהם את הדין של מים האסורים בשתיה במוצאי שבת. ויש שסוברים שהמדרש מדבר על ליל שבת ולא על מוצאי שבת. ויש שאומרים שהוא רק במי שנפטר לו קרוב בתוך שנים עשר חודש ולא יותר. ולהלכה אין אנו חוששים לזה, משום שכיום אין מי שהולך דוקא במוצאי שבת לשתות מים מהנהר.

מלבד שיטת רבינו תם יש את שיטת רבינו האר"י (פרי עץ חיים שער יח פרק כד) שהזהיר שאין ללכת לשתות מים במוצאי שבת אלא אם כן הוא בתוך הסעודה. ואמנם הבן איש חי מזכיר את זה ברמז, אך כמה מגדולי המקובלים הביאו את דברי רבינו האר"י להלכה (ראה כף החיים סימן רצ"א ס"ק טוב).

ולהלכה, אם סיים את סעודתו יכול לשתות מים עד זמן צאת הכוכבים, משום שיש בזה כמה ספיקות, שהרי בגמרא איתא שמותר לשתות מים, ואם תמצא לומר כרבינו האר"י יש לומר אולי שהאיסור הוא רק מצאת הכוכבים. ואם תמצא לומר כרבינו תם שאסור בכלל, הלא לרבינו תם עד צאת הכוכבים שלנו הוא עדיין יום. וההיתר הוא רק במים בלבד ולא בשאר משקים.

י. הבדיל בתפילה ולא הבדיל על הכוס

ומשמעות הגמרא היא שהבדלה היינו שהבדיל על הכוס, שאמנם לגבי איסור מלאכה הוא מותר מזמן שהבדיל בתפילה, אך איסור אכילה ושתיה הוא עד שיבדיל על הכוס. כיון שתקנת חכמים היא כשמבדיל על הכוס. הגמרא מספרת, שאמימר [אמימר היה מגדולי תקופת האמוראים האחרונה] הגיע לאיזו עיר, ולא הביאו לו יין להבדלה, ומחמת כן ישן כשהוא בתענית, כיון שלא רצה לאכול עד שיבדיל. וזה ודאי שאמימר התפלל ערבית ובכל זאת רואים שנמנע מלאכול כל זמן שלא הבדיל על הכוס. וגם אם נאמר ששכח מלומר 'אתה חוננתנו' לכאורה הגמרא היתה צריכה לומר זאת, ועל כל פנים יכול היה לומר 'ברוך המבדיל'. לכן מוכח שאיסור אכילה לא נפטר כל זמן שלא הבדיל על הכוס.

יא. שתיית מים אחרי תפילת ערבית קודם הבדלה

ולפי האמור יש לומר שמי שהגיע לביתו לאחר ערבית וצמא למים שיכול לשתות מים בלבד קודם הבדלה, ולמרות מה שכתב רבינו האר"י שאסור לשתות מים, אך מעיקר הדין עלינו לנהוג כדברי הגמרא. וכגון מי שצריך לשתות תרופה עם מים, שיכול לשתות קודם הבדלה. ואף קודם קידוש מותר. [אכן שיטת הרמב"ם לפי דעת כמה מהמפרשים, שיכול לשתות מים קודם הקידוש. ורוב הראשונים חולקים על זה, ואף בדעת הרמב"ם יש הרבה פוסקים שלמדו שהאיסור לשתות קודם קידוש הוא גם במים] וכן מי שצריך לשטוף את פיו במים יכול לשתות קודם הקידוש.

וכמו כן בצאת יום הכיפורים, אמנם האיסור בגמרא נאמר לגבי שבת, אך

הפוסקים נקטו בפשיטות שגם במוצאי יום כיפור יש להימנע מלשתות קודם הבדלה, ואכן אם הוא צמא מאוד יכול להקל ולשתות קודם הבדלה, בפרט במקומות שמאריכים בתפילת נעילה עד צאת הכוכבים, וכל שכן אם מאריכים לאחר זמן רבינו תם, רשאים לשתות קודם הבדלה במקום של צורך גדול. וכל זה הוא במי שהתפלל ערבית ואמר 'אתה חוננתנו', ומי שרוצה לשתות קודם ערבית עליו לומר 'ברוך המבדיל וכו'', כדי שלכל הפחות תהיה הבדלה מסוימת. וכל ההיתר הוא במים בלבד.

יב. עד מתי מותר להתחיל לאכול קודם צאת השבת

יש לדון במי שאכל מכבר סעודה שלישית וברך ברכת המזון, אם יכול לאכול מיני מזונות וכיו"ב בבין השמשות עד צאת הכוכבים או לא. ובין השמשות היינו כדי מהלך שלוש רבעי מיל לאחר השקיעה. וזוהי שיטת הגאונים שאנו נוהגים על פיה, שהמיל הוא 18 דקות ושלוש רבעי מיל היינו 13.5 דקות לאחר השקיעה. והאם יכול להתחיל לאכול בזמן זה או לא. ויש בזה מחלוקת גדולה בראשונים ובאחרונים. ויש להקדים שאין בדבריהם לגבי שלוש סעודות בשבת, אלא דבריהם נסובו על מי שאכל שלוש סעודות בשבת ורוצה להוסיף על אכילתו.

והנה ה"ט"ז (שם סק"א) לומד שמחלוקת הראשונים האמורה לעיל לגבי עד מתי מותר לאכול היא גם לגבי מאימתי מותר להתחיל לאכול. ומסקנתו היא שמותר להתחיל לאכול סעודה בבין השמשות, והאיסור הוא רק בצאת הכוכבים. ה"ח [שהוא חמיו של ה"ט"ז] חולק על דבריו, ואמנם הוא אינו מאריך בזה, אך כותב לגבי מה שראה שאנשים בסעודות גדולות מתחילים את הסעודה השלישית בבין השמשות, וכותב על כך ה"ח שאסור לעשות כן כיון שאסור לאכול בבין השמשות. וכדברי ה"ח כתבו המגן אברהם (סק"ב) והכנסת הגדולה (הגהת הטור אות א) ועוד הרבה אחרונים.

לעומתם הרבה אחרונים נטו כדברי ה"ט"ז, הנהר שלום (אות א) הביא כמה ראיות לדבריו, ויש שרצו להוכיח כן בדברי הרמב"ם (שם) שכותב שמיצאה השבת אסור לאכול ולשתות, וודאי שהוא בצאת הכוכבים שהרי הרמב"ם נוקט לשון של 'צאת השבת', והיא אינה בזמן השקיעה אלא צאת הכוכבים.

והאמת שהמתבונן בדברי הראשונים מבין שהם נחלקו בזה כבר. רבינו זרחיה הלוי בעל המאור (בפסחים שם) מתיר, וכן דעת ריא"ז נכדו של הרי"ד (הובאו דבריו בשלטי הגיבורים בפרק ערבי פסחים שם) וכן כותב רבינו יונתן מלוניל (בפסחים שם) ועוד ראשונים, שמותר להתחיל לאכול בבין השמשות. לעומת זאת המתבונן בדברי בעל העיטור יבין שדעתו שאסור לאכול לאחר השקיעה. וכן הוא בסמ"ג.

יג. חמירא סכנתא מאיסורא

למעשה מרן השלחן ערוך לא כתב בנידון. ויש ויכוח באחרונים מהי דעתו, ויש שרצו להוכיח מדבריו בבית יוסף לכאן ולכאן. אך הראיות אינן מספיקות וקשה להכריע בנושא הזה. ולמסקנא כיון שחמירא סכנתא מאיסורא, אין להתחיל לאכול או לשתות בין השמשות. אולם כל זאת הוא לגבי מי שאכל שלוש סעודות בשבת, אך לגבי סעודה שלישית שהיא מצוה חשובה, והוא זמן רעוא דרעוין וכו', פוסק המשנה ברורה שיש להתיר להתחיל אף בבין השמשות. ואמנם המשנה ברורה סובר כדעת המגן אברהם שאסור לאכול בבין השמשות, אך מאידך בסעודה שלישית מיקל וכאמור. וכמו כן מיקל עוד במי שהוא רעב, כגון אלו הגרים במדינות הצפוניות, ואכלו סעודה השלישית בשעה מוקדמת ונשארו שעות רבות עד יציאת השבת, והוא רעב ורוצה להתחיל לאכול, שיכול להקל. ושם בביאור הלכה (שם ד"ה משתחשך) כותב באריכות לבאר מפני מה יש להחמיר, אך לבסוף הוא מיקל ברעב ובסעודה שלישית וכאמור ע"ש.

המשנה ברורה מוסיף שתי נקודות חשובות להקל ולומר שיהיה מותר להתחיל בסעודה שלישית בזמן בין השמשות: א. שיטת רבינו תם המפורסמת, ועל פיה בין השמשות שלנו הוא יום גמור. ב. שיטת רבי יוסי שסובר שבין השמשות הוא 'כהרף עין', ודלא כרבי יהודה שסובר שבין השמשות מתחיל בשקיעת החמה ונמשך 13.5 דקות לאחר השקיעה. דהיינו בין השמשות שלנו הוא יום גמור וזמן בין השמשות הוא רגע אחד קודם צאת הכוכבים 'כהרף עין'. והגמרא (פסחים ק). הלא אומרת שבערב שבת הלכה כרבי יהודה ואסורים בעשיית מלאכה כבר משקיעת החמה, משום שהוא ספק יום ספק לילה. ואילו היתה הלכה כרבי יוסי היה מותר לעשות מלאכה בזמן זה כיון שהוא יום גמור. לעומת זאת אומרת הגמרא, שבמוצאי שבת הלכה כרבי יוסי, ויש להמתין עד שיעבור הזמן הקצר של רבי יוסי 'כהרף עין'.

והמשנה ברורה כותב בכמה מקומות שמעיקר הדין הלכה כרבי יוסי, רק שבערב שבת חכמים החמירו כשיטת רבי יהודה, ולפיכך כותב המשנה ברורה שיש לצרף את שיטת רבי יוסי להקל במוצאי שבת להתחיל סעודה שלישית לאחר השקיעה קודם צאת הכוכבים. ויסוד ההיתר הוא שהוא לצורך מצוה, ושלדעת רבינו תם הוא עדיין יום, ואם תמצא לומר שהלכה כהגאונים שמא הלכה כרבי יוסי שהוא עדיין יום ולא באנו לכלל בין השמשות.

טו. ספק מצוה מדרבנן וספק איסור מדרבנן

המשנה ברורה טוען עוד טענה בענין הזה להקל, שהרי קעת הוא מצב של

שהחיינו!
ממשיכים את מורשתו של מרן

בשורה משמחת לציבור בני התורה המקפידים בהידור והדבקים במורשתו ובמסורתו של מרן רשכבה"ג רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל מהיום ניתן להשיג בחנויות וברשתות השיוק המובחרות עופות וחלקי עופות בכשרות המהודרת של בדי"צ 'חווה דעת' בנשיאותו של הגאון הגדול הרב דוד יוסף שליט"א

ועד הכשרות 'חווה דעת' בנשיאותו של הגאון הגדול הרב דוד יוסף שליט"א הוקם ע"י רבני קהילות ודיינים מומחים מתלמידי מרן. המיישמים את פסקי מרן זצוק"ל בצורה מוקפדת ומדויקת הלכה למעשה.

ספק אם צריך לקיים את המצוה, והיא מצוה מדרבנן, מאידך יש ספק איסור דרבנן לאכול לאחר השקיעה. ממילא יש לומר, שספק עשה דרבנן ידחה את ספק לא תעשה דרבנן, וכמו שאומרים במצוות עשה דאורייתא שעשה דוחה לא תעשה. ויש להוסיף על דבריו, שיש ראשונים שסוברים ששלוש סעודות בשבת הן מדאורייתא, וודאי שספיקן ידחה ספק דרבנן.

אך מאידך גיסא לומר שספק עשה ידחה ספק לא תעשה כאשר שתיהם מדרבנן אין זה פשוט כלל. כיון שבעשה שדוחה לא תעשה רבנן למדו אותו מפסוקים (ראה יבמות ה.). אולם בספק עשה יש צד לומר שלא קיים מצוה כלל, ומאידך, על סמך זה רוצה להתיר איסור דרבנן. ואמנם האיסור הוא גם ספק, אך יכול להיות מצב שאת המצוה לא קיים כיון שיש צד שאין מצוה, ומאידך עבר על האיסור. ולפיכך יש הרבה פוסקים שסוברים שאין אומרים שספק עשה ידחה ספק איסור כאשר שניהם מדרבנן. ויש ראייה לכך מהתוספות בראש השנה (לג. ד"ה הא) וכן מוכח מהר"ן שם ואכמ"ל ובעתיד יבואר אי"ה.

טז. אכילת מיני מזונות בבין השמשות

לאור האמור, שלכתחילה יש להתחיל סעודה שלישית קודם השקיעה, אך יכול להתחיל גם בבין השמשות תוך 13.5 דקות לאחר השקיעה. ואני רוצה לחדש, במי שבא לידי מצב שאינו יכול לאכול סעודה שלישית מחמת שאכל הרבה, והרי האכילה הזו כאכילה גסה שאין זו אלא ברכה לבטלה, ורוצה לטעום מיני מזונות או פירות וכיו"ב בבין השמשות לצאת ידי חובת סעודה שלישית, שמותר, ואי"ה בשבוע הבא יבוארו הדברים בהרחבה כראוי.

בשורה משמחת לציבור בני התורה

הננו להודיע לציבור בני התורה המקפידים בהידור והדבקים במורשתו ובמסורתו של מרן מאור ישראל רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל כי הצלחנו בס"ד לארגן מכירת עופות וחלקי עופות בכשרות המהודרת של בדי"צ 'חווה דעת' בנשיאותו של הגאון הגדול הרב דוד יוסף שליט"א במחירי עלות מוזלים במיוחד!

כרעיים: 24.00	כבד: 19.90	חזה עוף: 25.00
ירכיים: 24.00	כנפיים: 11.90	שניצל: 28.00
פרגיות: 53.00	עוף שלם: 19.90	שוקיים: 25.00

מחירון ולקוח

ועד הכשרות 'חווה דעת' בנשיאותו של הגאון הגדול הרב דוד יוסף שליט"א הוקם ע"י רבני קהילות ודיינים מומחים מתלמידי מרן. המיישמים את פסקי מרן זצוק"ל בצורה מוקפדת ומדויקת הלכה למעשה.

להזמנות: md10527678911@gmail.com | טל: 052-7678911, 058-5401402 | פקס: 058-5401402

6730
למתקשרים מחו"ל:
+972732496730

קו ההוראה העולמי
תלמידי מרן זצוק"ל
משיבים לשאלות בהלכה 24 שעות ביממה

